

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

KONSERVASYON UYGULAMALARI

Kitap Şifahanesi ve Arşiv Dairesi Başkanlığı

Bursa, İnebey Yazma Eser Kütüphanesi

Ulucami Koleksiyonu - 2723

22 Aralık 2014 – 02 Aralık 2016

Gizem ERDEM

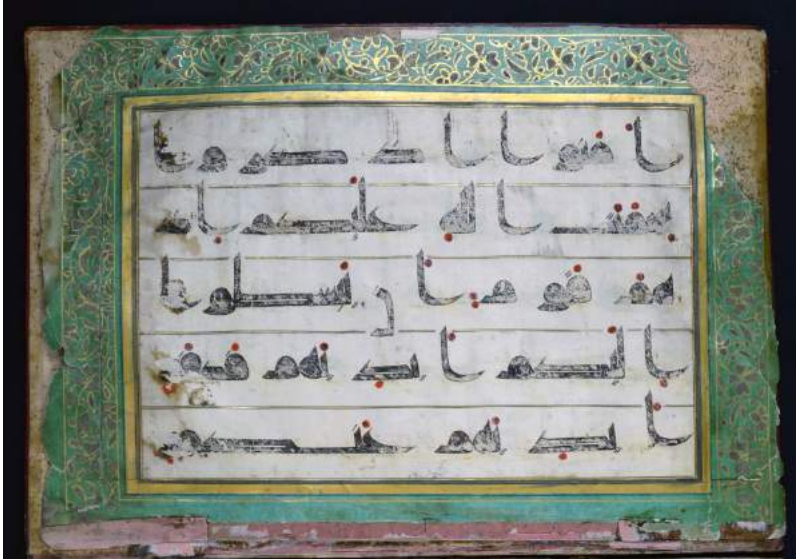
KOLEKSİYON HAKKINDA

Ulucami Koleksiyonu

1795 M./1212 H.de vefat eden Münzevi “Abdullah Efendi tarafından Ulucami'de kurulmuştur. Kitaplardaki vakıf mühürlerine göre kütüphanenin kuruluşu 1200/1785'dir. Asıl ismi Hacı “Abdullah Nasıreddin olup babasının adı Mustafa'dır. Karaman'ın İrhal köyünde doğmuştur. Yıllarca medrese ilimlerini tahsil ettikten sonra Bursa'ya gelmiştir. Ulucamii'de bir kütüphane kurarak topladığı kıymetli el yazması nadir eserleri bu kütüphaneye vakfetmiştir.

Ulu camii koleksiyonunda bundan başka Abdullah Sabri KARTER ve Karatimurtaşoğlu Umur Bey'in vakfettiği kitaplardan bir kısmı dahi bulunmaktadır. Çelebi Mehmet adı ile tanınan I. Mehmet (1413–1421) tahtta olduğu süre zarfında önemli devlet görevlerinde bulunan Kara Timurtaş Paşa oğlu Umur Bey Bursa'da bulunan camiine cemaatin okuması için otuz üç (33) cilt Türkçe kitap vakfetmiştir. Bu kitapların çoğu muhtelif tarihlerde Bursa Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki dermelere katılmıştır. Koleksiyonda Toplam 2011 cilt yazma eser bulunmaktadır.

ESER HAKKINDA

a YÜZÜ

b YÜZÜ

Yatay dikdörtgen parşömen yaprak, Kur'an-ı Kerim'in sayfasıdır. Sayfa, bezenmiş yeşil kağıt bir paspartu içine monte edilerek karton kapaklar arasına yerleştirilmiştir. Eser Mâide sûresinin 9., 10. ve 11. ayetlerini içerir.

a yüz: "... اٰمَنُوْا اذْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ هَمَّ قَوْمٌ اَنْ يَّبْسُطُوْا اَيْدِيَهُمْ عَلَيْكُمْ ... (۱۱) »"

A-Yüzün devamı niteliğinde olup Mâide sûresinin 11. âyetinin "amenü" ifadesinden başlayıp "ankum" ifadesine kadar ki kısmı ihtiva etmektedir. "[Ey] iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani bir topluluk size el uzatmaya (tecavüze) kalkışmıştı da, Allah (buna engel olmuş) onların ellerini sizden çekmişti. ...":

b yüz: "... الصّٰلِحٰتِ لِهٖمْ مَّغْفِرَةٌ وَّاَجْرٌ عَظِيْمٌ (۹) وَاذِيْنَ كَفَرُوْا وَكٰذِبُوْا بَايٰتِنَا اَوْلٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ (۱۰) يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ... »"

"es-sâlihât" kelimesinden başlayarak Mâide sûresinin 9. âyetini, Mâide sûresi 10. âyetin tamamı, 11. âyetin "yâ eyyühe'l-lhezine" kelimesinin sonuna kadar ki kısmını ihtiva etmektedir. "[Allah, iman edip] salih ameller [işleyenler hakkında], "Onlar için bir bağışlama ve büyük bir mükâfat vardır" diye vaatte bulunmuştur. İnkâr edip âyetlerimizi yalanlayanlar var ya; işte onlar cehennemliklerdir.

ESER HAKKINDA

Yaprağın b yüzün sağ alt köşesinde "Hazret-i Ali kerem Allahu vechehu ve radiyellahu teâla anhu'nun hattıdır" notu yer alır.

« خَطِّ حَضْرَتِ إِمَامِ عَلِيِّ كَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ وَرَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ » Bu yazının daha sonra eklendiği düşünülmektedir. Yatay dikdörtgen parşömen üzerine, kahverengi mürekkep ve klasik kûfi hat ile yazılan eser, yazı biçimi ve durakların süsleme üslubu sebebiyle 9-10. yüzyıllara tarihlendirilir.

Ön kapağın iç kısmına yapıştırılmış olan, beyaz kağıt üzerine yazılan notta parşömen üzerindeki ayet yer alır.

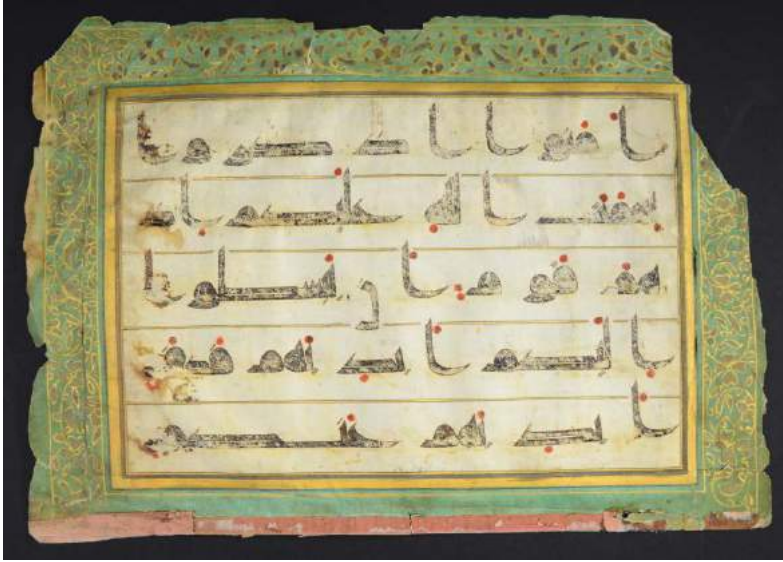
CİLT

Cildin 32,5 x 23,5 cm ölçülerindeki dış kapakları çehargûşe tekniği ile yapılmıştır. Kenarları kiremit rengi deriden, ortası yeşil renkli, ipek tekstilden oluşmaktadır. Kenarlardaki deriler, tekstilin üzerine yapıştırılmış ve üç sıra altın cetvelle süslenmiştir.

Kapak içlerinde; süzgeç izleri bulunan el yapımı batı kağıdı kullanılmıştır. Açık pembe renkli ve üzeri zerefşanlıdır.

METİN

a yüzü

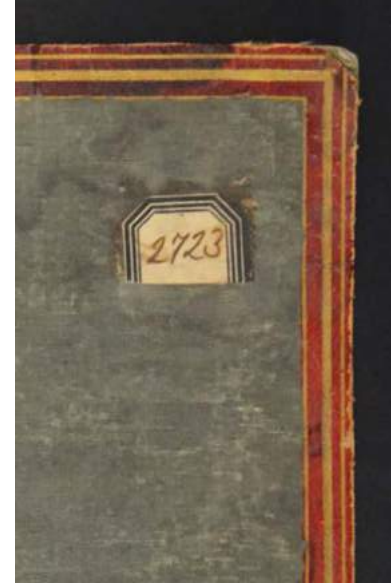
b yüzü

Yapağın tamamı 32,3x22,9 cm ölçülerindedir. Parşömen kısmın ölçüleri ise 26,4x19'dur. Paspartu kısmında kullanılan kağıdın iki yüzeyi boyanmıştır. Eserin a yüzü et, b yüzü kıl çıkış yüzeyidir. Ayetler, yatay dikdörtgen sayfanın her iki yüzünde beşer satır olarak klasik kûfi hat ve koyu kahverengi (demir mazı) mürekkep ile yazılmış, noktalar kırmızı renk ile yapılmıştır. «a» yüzünde dönemine uygun biçimde yapılmış iki altın durak yer alır. Satır aralarına sonradan altın cetvel çekilmiştir.

Parşömenin çevresine üç kat kağıt ile bir paspartu (çerçeve) yapılmış, çerçeve ile parşömenin birleşim kenarları altın ve gri renkte cetvel ile gizlenmiştir. Yeşil renkli bu çerçeve gri (gümüş) renkli bitkisel motiflerle bezenmiş, motifler altın ile tahrirlenmiştir.

Yapağın kapaklarla birleşimi koyu pembe renkli kağıt şeritlerle sağlanmıştır. Sayfa her iki taraftan kapak içlerine birleştirilmiş, kapak içindeki zereşanlı kağıt en son yapıştırılmıştır.

BOZULMALAR - CİLT

Kapaklar birbirinden ayrılmış, kenar ve köşelerinde parça kayıpları olmuştur. Ön kapak içindeki kağıdın sırt kenarında yoğun yapıştırıcı artıkları; ön ve arka kapak içlerinin baş kısımlarında da su lekeleri görülür. Tekstilde aşınma ve lekelenme vardır.

Ön kapağın dış kısmına yapıştırılan kütüphane etiketinin etrafında yapıştırıcı artıkları ve kapakların dışında lekeler vardır. Eser üst kısımdan su almıştır.

Kapak içlerindeki zerefşan yer yer yeşil renge dönmüştür.

BOZULMALAR - METİN

Yaprak, parşömen ve çerçevesindeki kağıt paspartu olarak değerlendirildiğinde, parşömenin et yüzeyine (a yüz) yazılmış olan yazıda dökülmeler görülür. Ayrıca eser a yüzünün sağ tarafından su aldığından her iki yüzündeki mürekkepte de dağılma ve lekelenme vardır. b yüzündeki mürekkep dağılırken, diğer sayfadaki yazının izi çıkmıştır. Ayrıca b yüzünde yazıda çatlaklar varken, a yüzünde dökülme ve aşınma tespit edilmiştir.

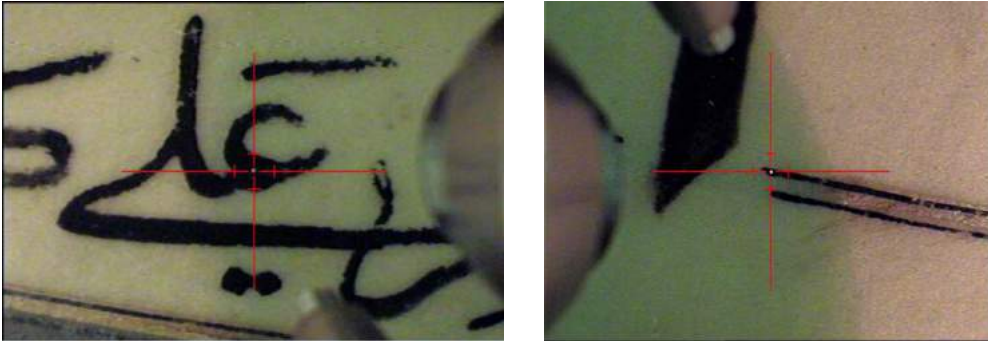
Parşömenin çevresindeki kağıt paspartudaki en önemli tahribat kırılmalılıktır. Bakır içerikli bir boya ile renklendirilmiş olan çerçevedeki kağıt katmanlarına ayrılmış, korozyon nedeniyle parça kaybı oluşmuştur. Ayrıca renk değişimi, lekeler ve çatlaklar görülür. Kapaklar ile bağlantıyı sağlayan pembe şeritler üzerinde yapıştırıcı artıkları görülmektedir. Sayfa kapaklardan tamamen kopmuştur.

ANALİZLER - XRF

Şekil 1. Siyah mürekkep hattı XRF spektrumu

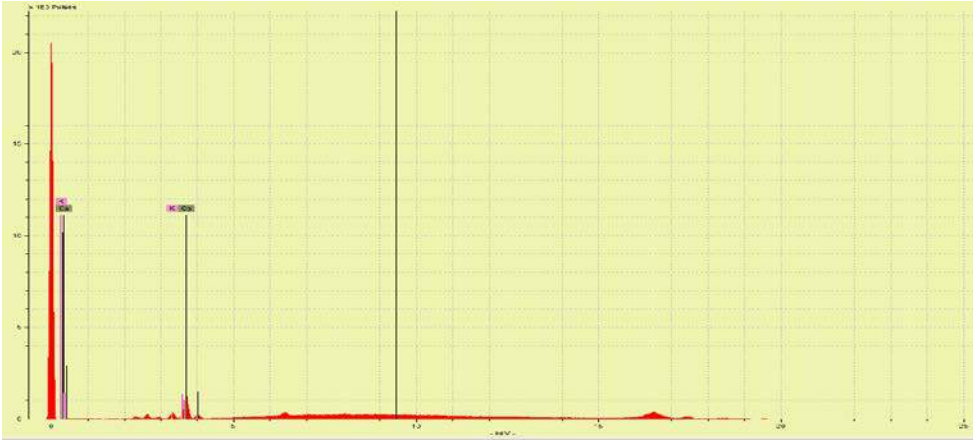
Siyah mürekkep üzerinden alınan ölçümlerde demir (Fe) varlığına rastlanmıştır (Şekil-1). Elde edilen spektrum, demir mazı mürekkebi spektrumu ile karşılaştırıldığında benzerlik göstermektedir.

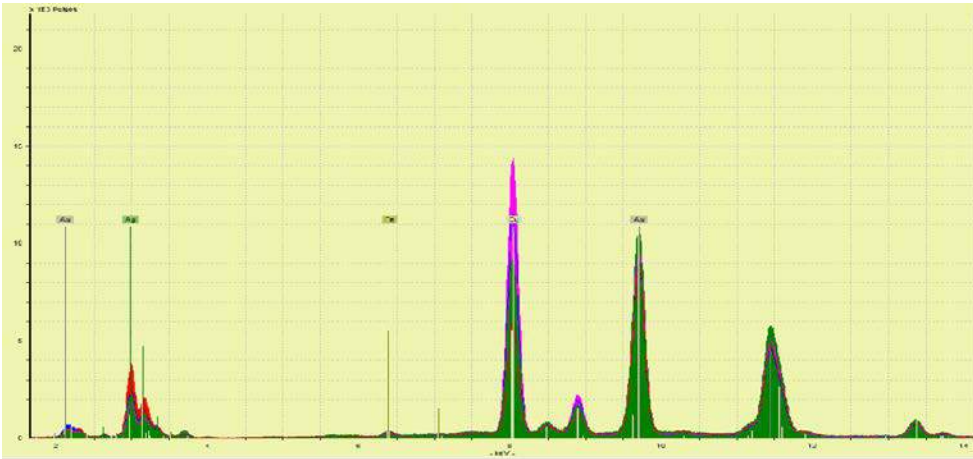
Şekil 2. Nesih hat ve siyah cetvel

Eser dip kısmında kullanılan ve eserin yazısından farklı olan nesih hat ile satırların arasına çizilen cetvellerdeki siyah boyarmaddenin içeriğini tespit etmek için analiz yapılmıştır. (Şekil-2).

ANALİZLER - XRF

Şekil 3. Nesih hatta kullanılan mürekkep XRF spektroskopisi

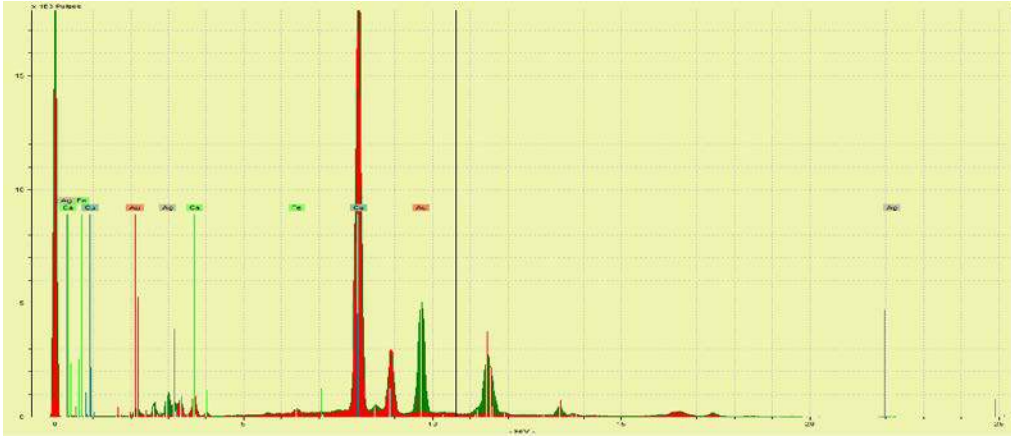

Şekil 4. Gri Süsleme XRF spektrogramu

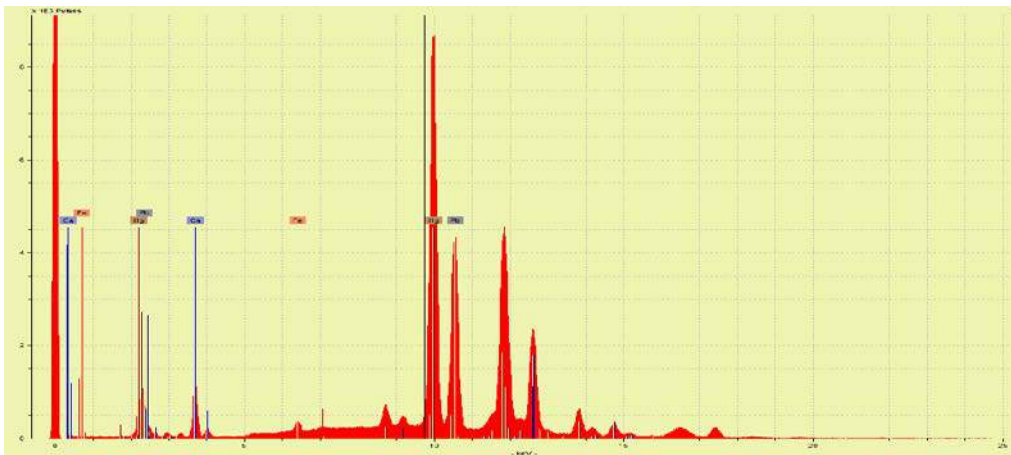
Nesih hatlı yazıda yapılan ölçümler neticesinde demir (Fe) varlığına rastlanmamış olup mürekkebin is mürekkebi olduğunu söylemek mümkündür. (Şekil-3). Parşömen üzerinde mürekkep hattının aralarına çizilen siyah cetvellerde yapılan ölçüm sonucu alınan spektrum da benzer şekildedir.

Eserin süsleme ve cetvellerin de kullanılan gri renkli boyarmadde üzerinde yapılan analizler neticesinde majör element olarak bakır (Cu) ve altın (Au) ile minör element olarak gümüş (Ag) tespit edilmiştir. Farklı noktalardan alınan spektrumlarında sonucun değişmediği sadece spektrum altında kalan alanlarda farklılıklar gözlemlendiği tespit edilmiştir. (Şekil-4).

ANALİZLER - XRF

Şekil-5. Süslemelerde kullanılan yeşilin XRF spektrumu

Şekil-6. Kırmızı mürekkep XRF spektrumu

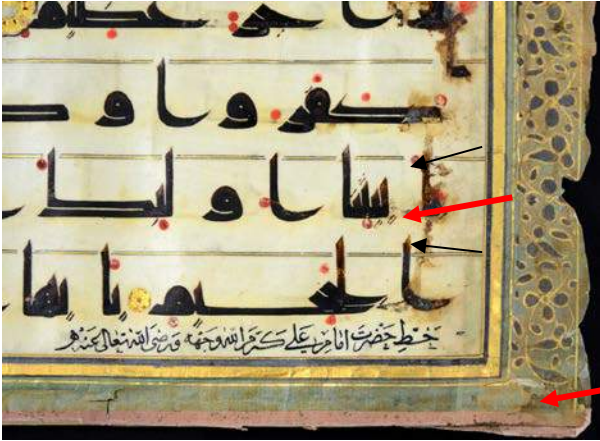
Parşömen üzerine yazılmış eserde yeşil pigment sayfanın ön ve arka kısmında farklı tonlarda ayrıca süsleme ve cetvellerde kullanılmıştır. Yapılan analizler neticesinde majör element olarak bakır (Cu) varlığı dört farklı noktada benzer oranlarda tespit edilmiş olup altın süslemeli kısımlara yakın olan yeşil pigmentlerde minör element olarak altın (Au) görülmüştür (Şekil 5).

Kırmızı mürekkep ile yazılmış mürekkep hattı üzerinde kırmızı boyarmaddenin tanımlanması çalışmasında majör element olarak civa (Hg) ve kurşun (Pb) varlığı tespit edilmiştir. Kırmızı mürekkebin vermilion olarak bilinen civasülfür (HgS) ile Kurşun kurşun kırmızısı (red lead) ile karışım halde kullanılabilmiş olduğu spektrumdaki civa (Hg) ve kurşun (Pb) elementlerinin varlığına dayanarak söylenebilmektedir (Şekil 6). Süslemeler arasında yer alan kırmızı noktalardan yapılan ölçümlerde altın (Au) varlığı kontaminasyondan dolayı olduğu düşünülmektedir.

ANALİZLER - BİYOLOJİ

Uygulama ve Sonuç

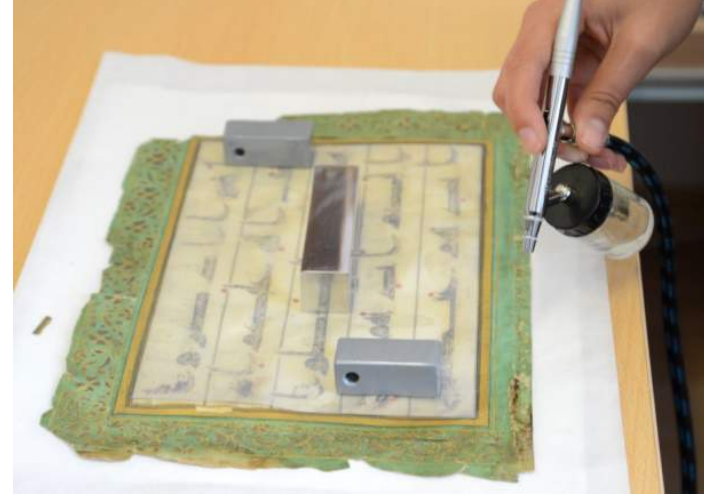
Eserde gözle yapılan incelemede mikrofungus üremesi olabileceği şüphelenilen bölgelerden steril eküvyon çubuklarla örnekler alınıp yine steril şartlara uygun olacak şekilde içlerinde SDA bulunan besiyerlerinin bulunduğu petri plaklarına ekim yapılmıştır. Petri plaklarına alınan bu örnekler laboratuvarında, 25°C' de 7-10 gün inkübasyona bırakılmıştır. İnkübasyon süresi sonunda petri plaklarında herhangi bir üreme gözlenmemiştir.

Mevcut lekelerin biyolojik bozulmadan kaynaklanmadığı ve mürekkebin akması nedeniyle oluştuğu görülmüş, eserin ıslanması nedeniyle üzerinde herhangi bir mikroorganizma oluşmadığı tespit edilmiştir.

Ok ile gösterilen bölge: Eserden örnek alınan kısımlardır.

KONSERVASYON - METİN

Yazılı ve görsel belgelemesi tamamlanan eserin detaylı olarak durum değerlendirmesi yapılmış, konservasyon işlemlerine karar verilmiştir.

İlk olarak kağıt yüzeyine bakır korozyonunu yavaşlatmak/durdurmak için air brush ile antioksidant (EMIMBr, etil-metil-imidazolyum bromür), ardından da Bookkeeper uygulanmıştır. Bu uygulama sırasında parşömen kısım aydinger ve pelur kağıdı ile izole edilmiştir.

Yaprağın sırt kenarında bulunan koyu pembe renkli kağıt şeritler hafifçe nemlendirilerek çıkarılmıştır.

KONSERVASYON - METİN

Kırılmış ve çatlamış kenarlar re-moistenable ile çift taraflı olarak sağlamlaştırılmıştır. Sağlamlaştırmaların estetik uyumu ve dayanıklılığı için Japon kağıdının lif yönü, çatlak kısımlara dik olacak şekilde kullanılmıştır.

Sayfanın yazılı kısmı yalnızca hamur silgi ile temizlenmiştir. Yazıların arasında kalan boşluklar silinmiş, parşömenin kondisyonu iyi olduğundan başkaca herhangi bir işlem yapılmamıştır.

KONSERVASYON - METİN

Çerçeve de kullanılan kağıdın zaman içinde kırılmaşması nedeniyle, eksik kısımların tamamlanması sırasında çerçeveye yük binmeyecek, tamamlama kağıdı da çerçevenin üzerine gelmeyecek şekilde bir uygulama yapılmıştır. Sayfanın a ve b yüzündeki çerçevenin farklı tonlarda olması nedeniyle, tamamlama iki kat kağıttan hazırlanmış, uygun tonlarda akrilik boya larla renklendirilen kağıtlar birbirine yapıştırılmıştır.

Tamamlama kağıdı, çerçevenin kenarlarına «tam» olarak uyacak biçimde kesilmiştir. Orijinal çerçeve üzerine binmeyecek biçimde kesilen kenarlar, orijinal çerçeve ile 2,5 g/m² kozo lifli Japon kağıdı kullanılarak birleştirilmiştir. Böylece kırılma olan kağıda yeni bir yük eklenmemiştir.

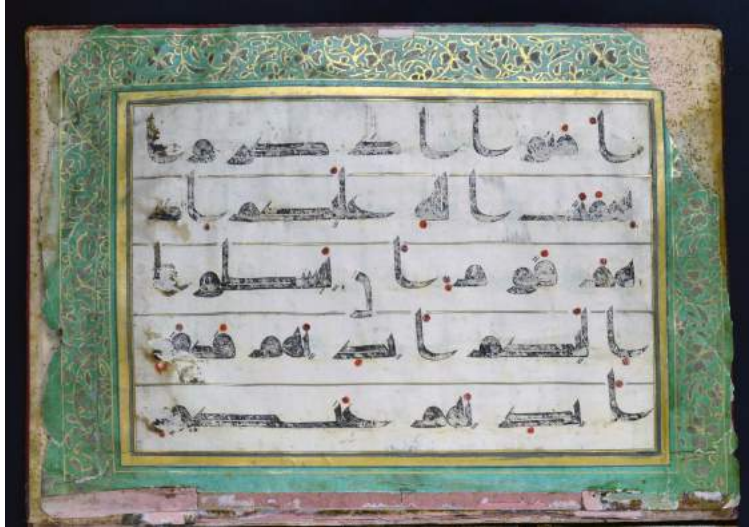
KONSERVASYON - CİLT

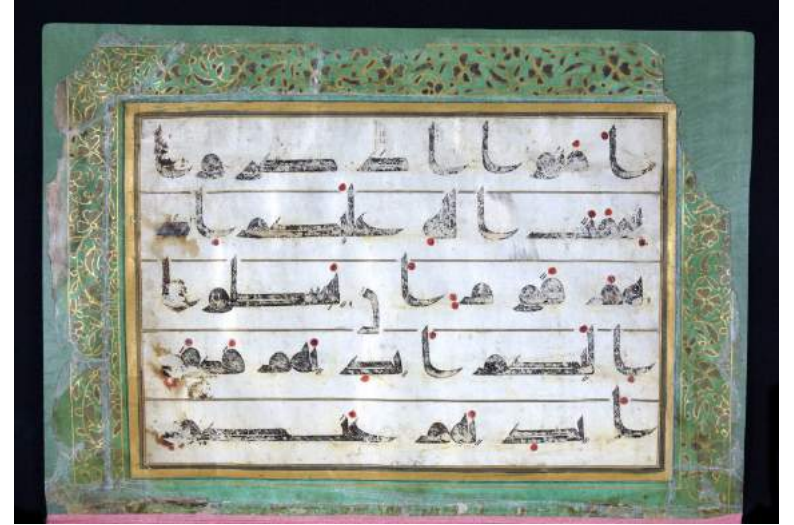
Metal kompleks deri boyası kullanılarak orijinaline uygun renkte boyanan keçi derisi ile yeni bir sırt yapılmış, kapaklardaki eksik kısımlar tamamlanmıştır. Sayfa ile kapaklar akrilik ile renklendirilmiş Japon kağıdı ile birleştirilmiştir.

Eser, ölçülerine uygun asitsiz müze kartonundan yapılmış olan kutusu ile birlikte kütüphaneye teslim edilecektir.

ÖNCESİ & SONRASI

A- Yüzü Öncesi

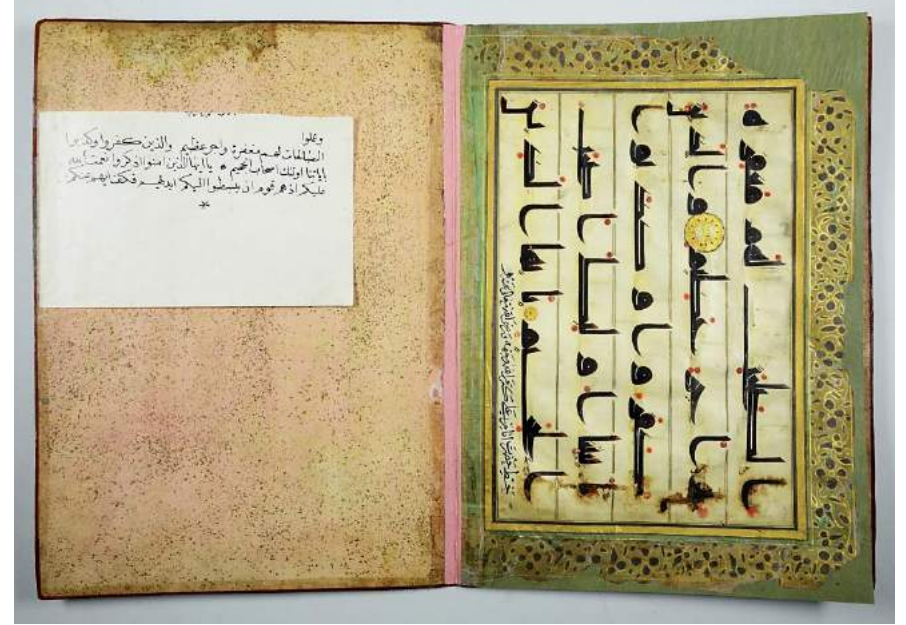

A- Yüzü Sonrası

ÖNCESİ & SONRASI

B- Yüzü ve Arka Kapak İçi Öncesi

B- Yüzü ve Arka Kapak İçi Sonrası

ÖNCESİ & SONRASI

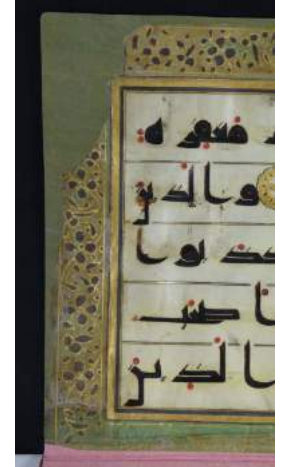
Sirt Detay

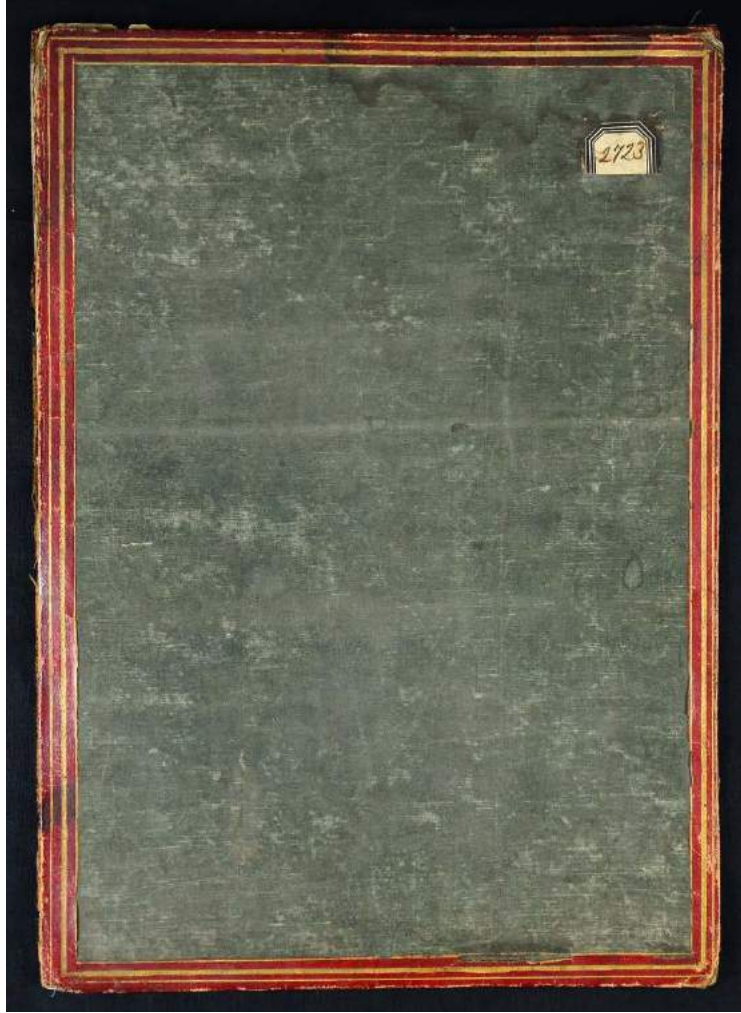
A- Yüzü Detay

B- Yüzü Detay Öncesi

ÖNCESİ & SONRASI

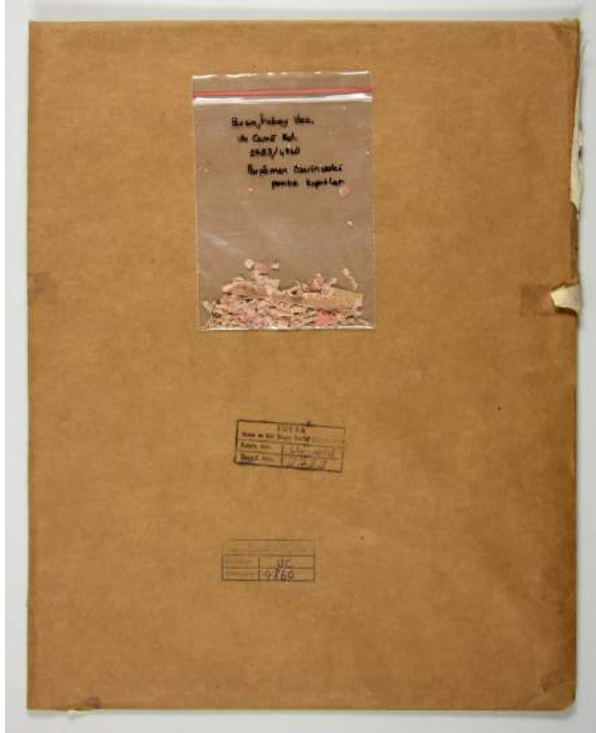

Ön Kapak Öncesi

Ön Kapak Sonrası

ÖNCESİ & SONRASI

Esere ait kullanılmayan parçalar ve eski onarımlar

Koruyucu kutu